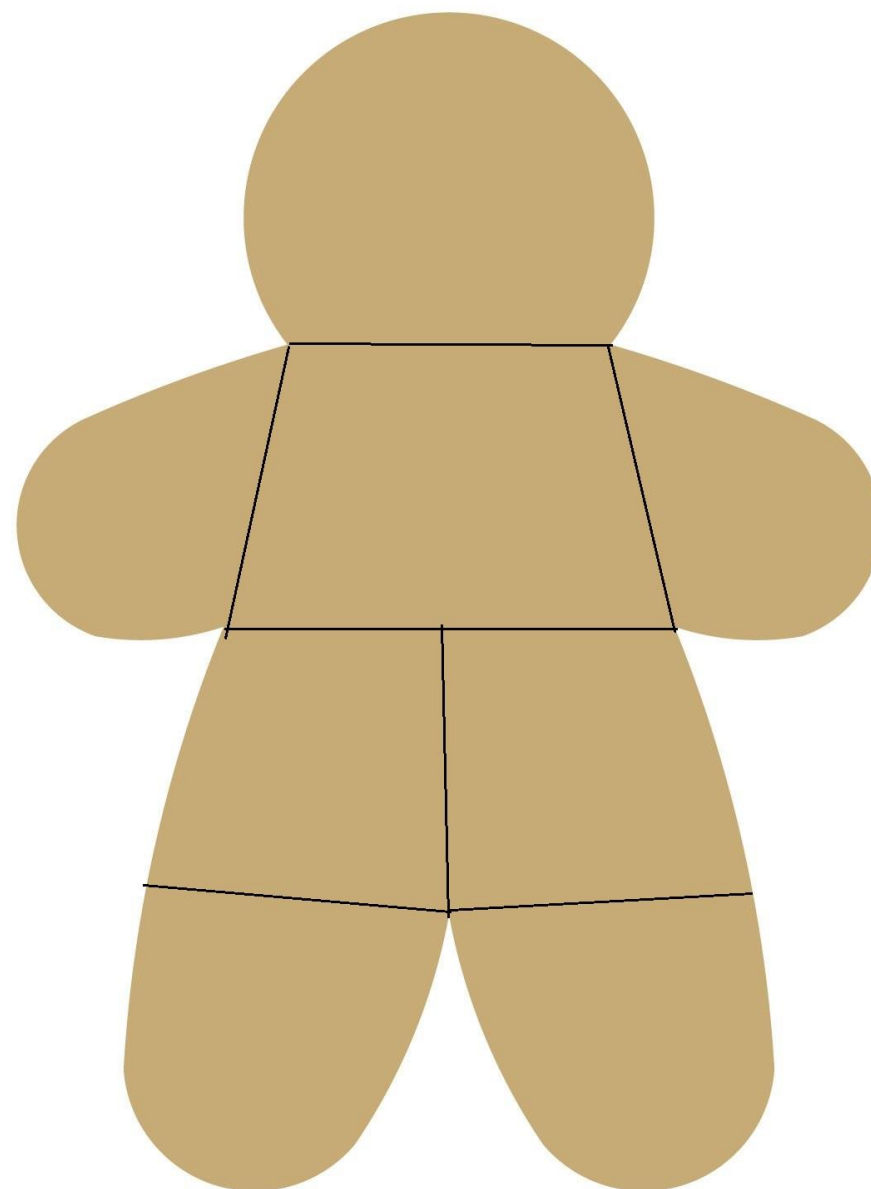

De kleine goedheid. Ethiek van de dagelijkse zorg voor mensen met dementie.

Expertendag Dementie Limburg, 24/11/2022 door Leentje De Wachter

Inhoud

- Ethiek is gericht op het goede leven
- De zorgrelatie
- Waardigheidsbevorderende zorg
- Presentie
- Wat stimuleert goede zorg?
- Wat zijn hinderpalen?
- Wat houdt ons 'wakker'
- Mildheid

Afsluiter De kleine goedheid (E. Levinas)

Ethisch handelen

Er bestaat een verschil tussen

de dingen goed doen

(op een goede manier/technisch goed)

en

de goede dingen doen

(gericht op kwaliteitsvol leven/het goede leven)

en

om de goede reden *(belang van de bewoner)*

Ethiek is gericht op kwaliteitsvol leven/levenskwaliteit

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/08/30/arnon-grunberg-in-woonzorgcentrum-je-leert-hier-hoe-relatief/>

Ethiek verwijst naar **waarden** en **zingeving** en richt zich uiteindelijk op de zorg voor wat men het ‘goede’ leven van mens en samenleving kan noemen. (Willy Deckers, 2012)

De zorgrelatie

Asymmetrie

Zorgrelatie = **ASYMMETRISCHE RELATIE**

verschillende rol/positie

zorgverlener

zorgvrager

heeft (professionele)
kennis en vaardigheden

heeft (professionele) hulp nodig

=> machtsongelijkheid
en dus risico op machtsmisbruik

De zorgrelatie

Drie visies

- 1) Paternalisme
- 2) Ultieme autonomie van de bewoner/cliënt/patiënt
- 3) Relationele autonomie

De zorgrelatie

Drie visies

1) Paternalisme

Nadruk op de **waarde van zorgverlening** en van de **professionele verantwoordelijkheid van de zorgverleners**

De zorgrelatie

Drie visies

1) Paternalisme

Nadruk op de waarde van zorgverlening en van de professionele verantwoordelijkheid van de zorgverleners

2) Ultieme autonomie van de bewoner/cliënt/patiënt

Nadruk op de waarde van autonomie en de eigen verantwoordelijkheid van de zorgvrager

De zorgrelatie

Drie visies

1) Paternalisme

Nadruk op de waarde van zorgverlening en van de professionele verantwoordelijkheid van de zorgverleners

2) Ultieme autonomie van de bewoner/cliënt/patiënt

Nadruk op de waarde van autonomie en de eigen verantwoordelijkheid van de zorgvrager

3) **Relationele autonomie**

Vertrekt vanuit **‘machtsvrije’ ontmoeting en dialoog tussen hulpverlener en bewoner, wederkerigheid en respect**

De zorgrelatie

Drie visies

- 1) Paternalisme : traditionele visie
- 2) Ultieme autonomie : moderne visie
- 3) Relationele autonomie
Relationele ver**antwo**ordelijkheid
(visie van E. Levinas)

De zorgrelatie

Het appèl van de ander

azdelta

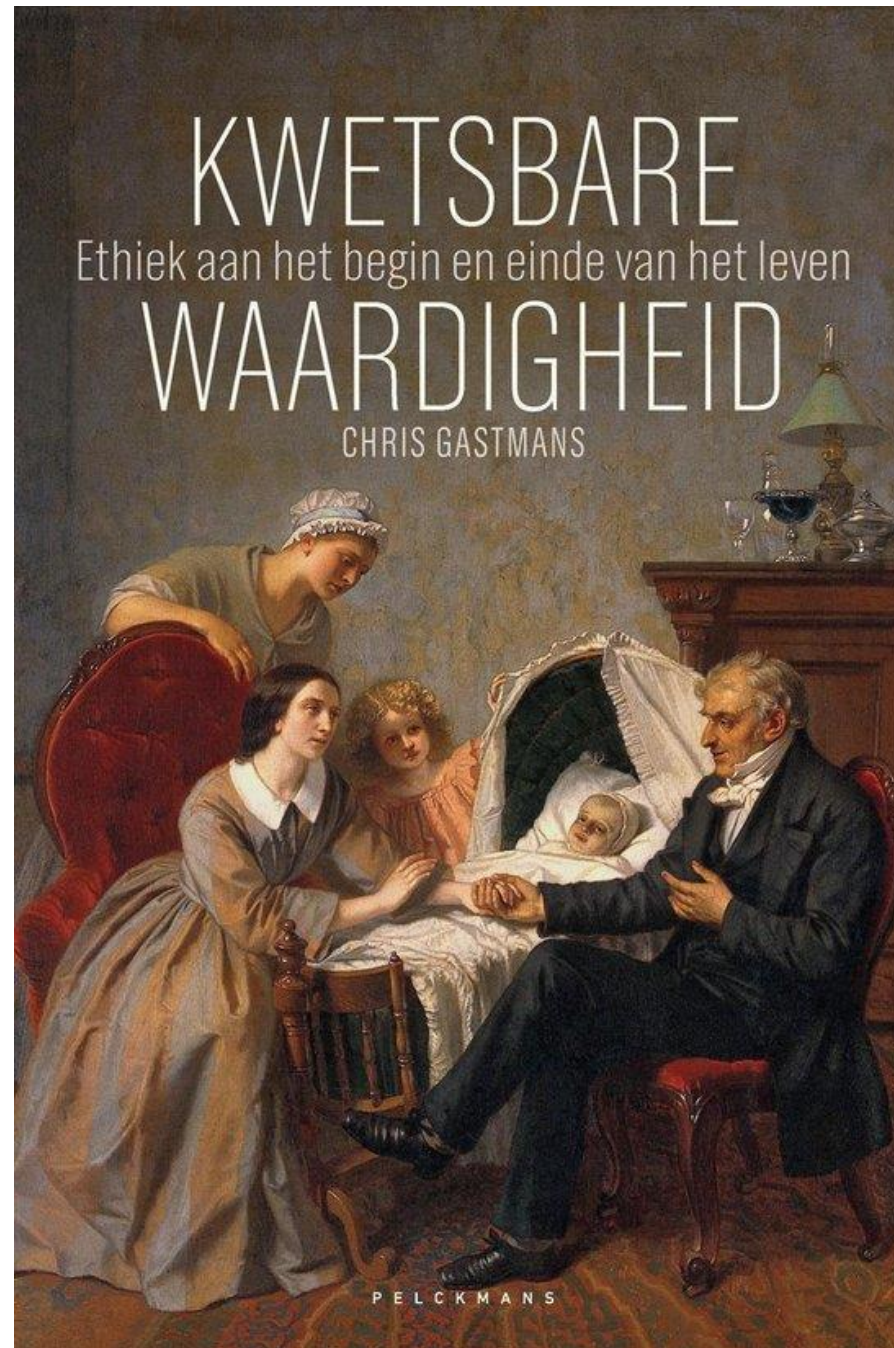
Beleefde ervaring

van kwetsbaarheid

als vertrekpunt

waardigheid

als doel

Waardigheidsbevorderende zorg

Figuur 1: Ethiek van de gezondheidszorg

bron : Gastmans Chris (2021). *Kwetsbare waardigheid. Ethiek aan het begin en het einde van het leven*. Kalmthout: Pelckmans. p.24

ze zeggen dat het went,
de gaten in mijn hoofd.
Als je erder vergeten bent,
voelt het als verlooft.

wie ben ik? wat ben ik?
wie ben jij? wat wil jij?
Een glimlach, een warme hand,
dat is wat me verblijdt.
Ik hoef geen genoot verstaand,
dat ben ik nu juist.

Ik heb maar één wens.
Behandel me tot het einde
als een mens!

Waardigheidsbevorderende zorg

Figuur 1: Ethiek van de gezondheidszorg

bron : Gastmans Chris (2021). *Kwetsbare waardigheid. Ethiek aan het begin en het einde van het leven*. Kalmthout: Pelckmans. p.24

Presentie

Empathie (versus sympathie)

Presentie

‘presentie’ = ‘aanwezig zijn’

→ **trouw nabij blijven** aan zorgbehoevende mensen, bij wie het vaak nooit meer echt (helemaal) goed komt. (A. Baart, 2007)

→ contact maken met **het verlangen van de ander** en de **zorg dáárop** en op niets anders **afstemmen**

Presentie

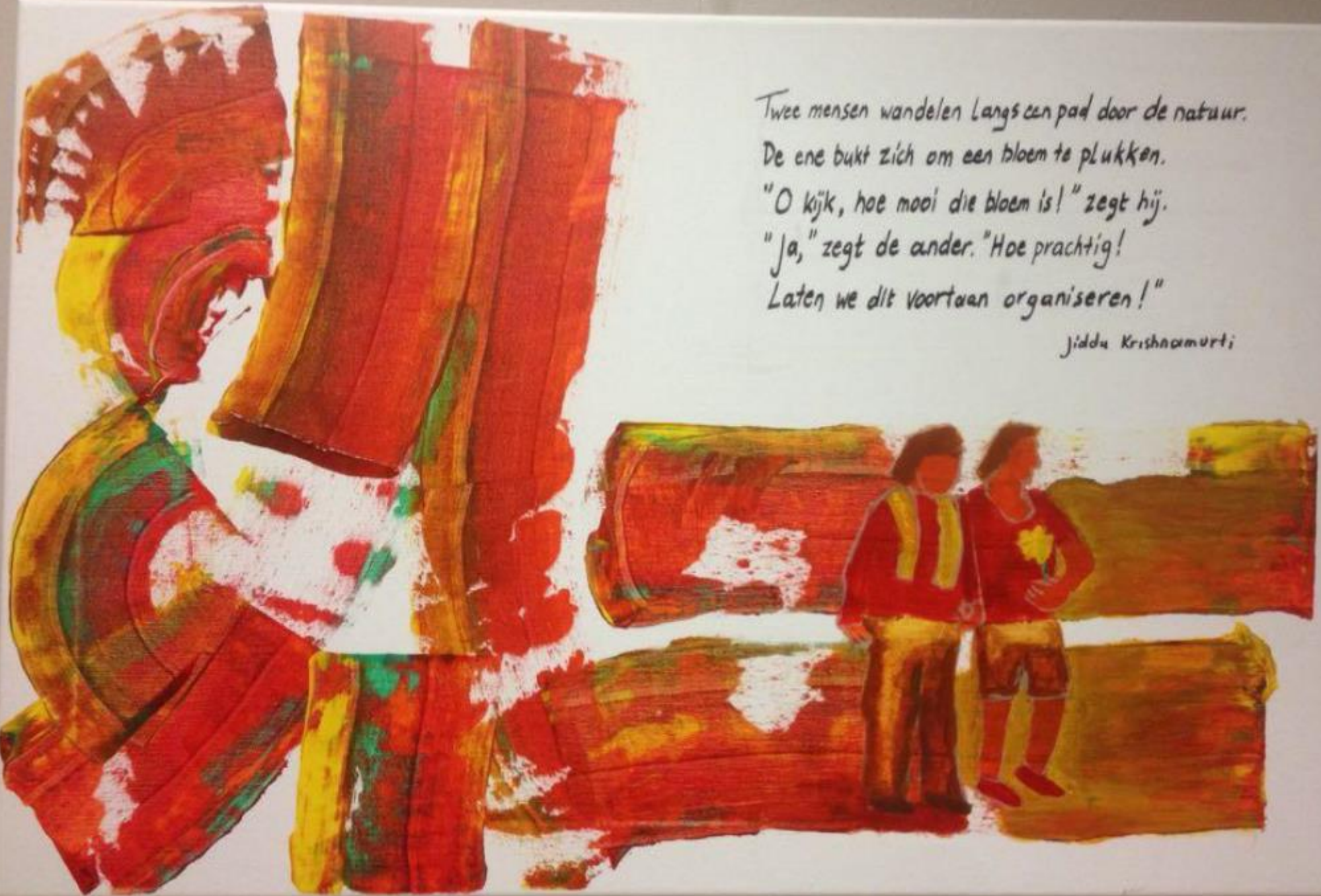

Wat stimuleert goede zorg?

- Aandacht voor de beleving van de bewoner
- Waarderende benadering
- Ethische reflectie in dialoog – analyse en zorgvuldige afweging
- Gedragen visie
- Cultuur van vertrouwen en verantwoordelijkheid

Wat zijn hinderpalen?

- Routine
- Te veel bezig moeten zijn met eigen welzijn
- Altijd probleemoplossend willen zijn
- Drang naar controle en voorspelbaarheid
- Strakke organisatie en regels

The painting is composed of large, expressive brushstrokes in shades of red, orange, and yellow. On the left, there are vertical strokes that resemble tree trunks. In the center and right, there are horizontal strokes that suggest a ground or a path. Two figures are standing on the right side of the painting. The figure on the left is wearing a red shirt and yellow pants, and the figure on the right is wearing a red shirt and red pants. They are both looking towards the left. The overall style is abstract and expressive, with a focus on color and form.

Twée mensen wandelen langs een pad door de natuur.
De ene bukt zich om een bloem te plukken.
"O kijk, hoe mooi die bloem is!" zegt hij.
"Ja," zegt de ander. "Hoe prachtig!
Laten we dit voortaan organiseren!"

Jiddu Krishnamurti

Wat houdt ons 'wakker'?

Raakbaarheid en ruimte scheppen voor 'de kleine goedheid'

- Routine doorbrekend werken door bv. prikkelende filmpjes of spreuken
- Perspectief van de ander horen door in gesprek te gaan en verhalen te beluisteren → beleving
- In briefings aandacht voor beleving en ogenschijnlijk kleine dingen

Mildheid

We zijn allemaal maar mensen

Paul Ricoeur

het menselijk wenselijke (le meilleur humain désirable)

≠

het menselijk mogelijke (le meilleur humain possible)

 de kleine goedheid

De kleine goedheid

Tussen alle verwording van menselijke verhoudingen houdt de goedheid stand.

Ze blijft mogelijk

ook al kan ze nooit een systeem of sociaal regime worden.

Elke poging om het menselijke helemaal te organiseren is tot mislukken gedoemd.

Het enige wat levendig overeind blijft

is de kleine goedheid van het dagelijks leven.

Ze is fragiel en voorlopig.
Ze is een goedheid zonder getuigen,
in stilte voltrokken,
bescheiden, zonder triomf.
Ze is gratis en juist daardoor eeuwig.

Het zijn gewone mensen, 'simpele zielen',
die haar verdedigen en ervoor zorgen
dat ze zich telkens weer herpakt,
ook als is ze volstrekt weerloos
tegenover de machten van het kwaad.

De kleine goedheid kruipt overeind,
zoals een platgetrapt grassprietjes zich weer opricht.
Ze is misschien wel 'gek' – een 'dwaze goedheid' ,
maar ze is tegelijk het meest menselijke in de mens,
Ze wint nooit, maar wordt ook nooit overwonnen!

Uit: Altérité et transcendance – Emmanuel Levinas

Bibliografie

Cannaerts, N. (2017). Cursus ethiek. UC Leuven-Limburg. (onuitgegeven)

Gastmans Chris (2021). *Kwetsbare waardigheid. Ethiek aan het begin en het einde van het leven*. Kalmthout: Pelckmans. p.24

Gastmans, C. (2013). Dignity-enhancing nursing care: A foundational ethical framework. *Nursing Ethics*, 20(2), 142-149.

Gastmans, C., & Vanlaere, L. (2006). *Cirkels van zorg. Ethisch omgaan met ouderen*. Leuven Uitgeverij Davidsfonds NV.

Leest, J., Versteeg, W. (2019). *Zal ik een liedje? Een zoektocht naar hoe het is om iemand met vergevorderde dementie te zijn*. Zorgbalans, Haarlem – Stichting Presentie, Utrecht.

Leget, C. (2012). Ethiek van de kleine dingen. In: *BijZijn-XL*, nr.8, p. 17.

Lemiengre, J. Dierickx de Casterlé, B., Schotsmans, P. et al. (2014). *Written institutional ethics policies on euthanasia: an empirical-based organizational-ethical framework*. Med. Health Care and Philos. 17:215.

Liégeois, A. (2009). *Waarden in dialoog*. Leuven LannooCampus.

Grypdonck, M., Vanlaere, L., Timmermann, M. (2018). *Zorgethiek in praktijk*. Tielt: LannooCampus.

Niessen, T. (2018). *Tommie in de zorg*. Amsterdam: Ambo/Anthos.

Piers, R., Vanlaere, L. e.a. (2016). *Levenseinde. Naar een ethisch kader*. Leuven: LannooCampus.

Tronto, Joan C. (1993). *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge.

Tronto, Joan C. (2013). *Caring Democracy. Markets, Equality, and Justice*. New York: New York University Press.

Van der Arend, A. & Gastmans, C. (2006). *Ethisch zorgverlenen*. Baarn: HBUitgevers.

van Iersel, T. (2018). Dilemma's bij dementie. Nursing-Dementiereeks. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Vanlaere, L., Burggraeve, R. (2013). *Gekkenwerk. Kleine ondeugden voor zorgdragers*. Tielt: LannoCampus.

Vanlaere, L., Gastmans, C. (2010). *Zorg aan zet. Ethisch omgaan met ouderen*. Leuven: Uitgeverij Davidsfonds NV.

Vanlaere, L., Lemiengre J., Vanooteghem, L., De Wachter, L. (2015). *Ethisch leiderschap in de zorg. Een verkenning vanuit de zorgethiek*. Antwerpen: Garant.

Websites

<http://www.morelestress.be/>

<http://zorgethiek.nu/>

Zorgnetlcuro Ethische adviezen en thematische rubrieken:

<https://www.zorgnetlcuro.be/ethiek-en-zingeving#overzicht>